امام محمد الصادق العثمانی القارغالی.

تعدیـــل

نامنده اولغان بر رساله‌در

آلماص ~~...~~

آلماص دوستما

ناشرلری
شمس الدین حسینف ورثه‌لری
قزانده.

КАЗАНЬ.
Типо-Литографія Императорскаго Университета.
1911.

بسم الله الرحمن الرحيم

کتابلرمزده هر شیٔ ولو عبدنك فعلی اولسه‌ده الله تعالی‌نك خلق وقدرتی قضاء وتقدیری ایلن ولوح المحفوظده یازلماغی بوینچه وجوده کلمشدر دیو جبره دائر اولغان کلاملر ذکر ایدلمشدر. بوندن طولایی عوام ناس وخواص افندیلرمزنك السنهٔ شریفه‌لرنده تقدیر اولغاچ نه چاره ولوح المحفوظده نه یازلسه شول بولور، لوح المحفوظده یازلغاننی کورمای چاره یوقدر، رزقدر افندم نصیب آش دشی صندروب کرر، نصیب بولسه کلورشام وعراقدین نصیب بولماسه کیتار قاش قباقدین، دیو جبریتی جلبه اختیاریتی سلبه دائر اولان کلاملر جاری اولمشدر.

دخی عبدده فعل اختیاری بار، شول اختیار سببلی عبد مثاب ومعاقب بوله دیو اختیاریتی موجب اولان جمله‌لرنك اجراء اولنماقی کتابلرمزه نظر وفکر بیوران افندیلرمزنك هر برلرینه معلوم اولان شیلردندر. بوایسه ظاهرینه باقارساق پك آچق تناقض واختلاف اولان وعوام ناسلری ورطهٔ شبهه‌ده قالدرا تورغان سوزلردر. زیرا جبر واضطرارنك قدرة واختیاریته منافات ومناقضتی محال وممتنع اولماقی بدیهی اولان شیلرنك پك ظاهر وروشانی در. شول سببلی مذکور کلاملرنی تطبیق وتعدیل ایدوب عوام ناسلری ورطهٔ شبهه‌دن چقارمق نیتی ایلن متوکلا علی الله بو بیوك مبحثه شروع ایتدم. همده رساله‌مزنك موضوعسنی تقدیر،

لوح المحفوظ، افعال العباد، رزق واجل ماده‌لری قیله‌چق بولدم. ربم تعالی اتمامنی میسر ایلیه آمین.

(التقدیر)

تقدیر دیدکمز الله تعالی حضرتی‌نك دنیاده موجود بوله‌چق شیلرنك هر برلرنی ازلده بیلوب واراده قیلوب تحدید وتعیین قیلوب قویماقیدر. مثلا زید لایزالده بایمو بوله‌چق فقیرمو بوله‌چق، یخشی مو بوله‌چق یمان‌مو بوله‌چق، کافرمو بوله‌چق مؤمن‌مو بوله‌چق، اوشبو شیٔ‌لرنك هر برلرینی الله تعالی ازلده بلوب واراده قیلوب اوشبو شیٔ‌لر لایزالده اوشبوروشچه بوله‌چق دیو تعیین وتحدید قیلوب قویماقیدر. تقدیر دیدکمز اوشبوندن عبارتدر. تقدیرنك بارلغینه عقلی ونقلی اولان دلیللر قائمدر. عقلی اولان دلیل الله‌تعالی‌نك جهلدن منزه وپاك اولماقیدر، زیرا تقدیر ازلی ثابت بولماسه یعنی الله تعالی لا یزالده قدر مخصوص وحد معین اوزره موجودبوله‌چق شیٔ‌لرنی ازلده علمی ایله تحدید وتعیین قیلوی بولماسه اول وقت الله‌تعالی حضرتنه جهل لازم بوله‌در. تعالی‌الله عن ذلك‌علوا کبیرا. اوشبو جهتدن هر شیٔ‌نك تقدیر ازلی ایلن اولماقی لازم وضروردر. نقلی اولان دلیللرنك برسی سوره‌ٔ قمرده ذکر ایدیلن (وَكُلَّ شَیْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ) آیة شریفه‌سیدر. یعنی هر شیٔ‌نی یاراتدق بز اولده تقدیر قیلنغان حالده دیمکدر. تفسیرمدارکده بویله معنی بیرلمشدر. وهم تفسیر [خا]زن ایاسی اوشبو آیه‌نی تفسیر مقامنده اینه‌در: (والمراد بالقدر هنا

القدر المعروف وهو ما قدره الله وقضاه وسبق به علمه وارادته فكل ذلك مقدر فى الازل معلوم لله تعالى ومراد له) ديو يعنى بو اورنده قدردن معروف قدر مراددر. معروف قدر ديدكمز الله تعالى حضرتى تقدير وحكم قيلغان وعلم واردتى ازلده متعلق بولغان شى‌ءدن عبارتدر، آننك ايچون هرشى ازلده تقدير قيلنمشدر. والله تعالى حضرتنه معلوم ومراد بولنمشدر ديمكدر.

دخى الشيخ محى الدين النووى حضرتلرى ايته (اعلم ان مذهب اهل الحق اثبات القدر ومعناه ان الله تعالى قدر الاشياء فى القدم وعلم سبحانه وتعالى انها ستقع فى اوقات معلومة عنده سبحانه وتعالى وعلى صفات مخصوصة فهى تقع على حسب ما قدرها الله تعالى الخ) انتهى. يعنى بك بلسين تحقيق اهل حق مذهبى قدر اثبات اينمكدر. آننك معنى‌سى ايسه تحقيق الله تعالى بارچه اشيأنى ازلده تقدير قيلدى والله سبحانه وتعالى بلدى اول شى‌ءلرنك اوزينه معلوم بولغان وقتلرده واقع بولوينى هم مخصوص صفاتلر اوزرينه واقع بولوينى. بس بارچه اشيأ‌لر لايزالده واقع بوله‌چقدر الله تعالى ازلده تقدير قيلغان روشچه ديمكدر. بس الشيخ محى الدين النووى حضرتلرينك اوشبو كلامندن هم اشيأنك تقدير ازلى ايلن اولماقى بك صريح مفهوم اولدى.

دخى تقديرنك بارلغينه مشكوة المصابيح‌ده هم آندن غيرى معتبر حديث كتابلرمزده ذكر قيلنغان حديث جبرائيل عم بك صريح دليلدر. يعنى جبرائيل عم پيغمبرمز عم‌دن ما الايمان ديو سؤال قيلدقده پيغمبرمز عم‌نك (ان تؤمن بالله وملائكته وكتبه ورسله واليوم الآخر وتؤمن بالقدر خيره وشره) ديو جواب بيردكى حديث شريفى دليلدر. معناى شريفى ايسه ايمان ديدكمز ايناننقدر الله تعالى حضرتينه دخى الله تعالى‌نك فرشته‌لرينه

دخی الله‌تعالی‌نلنك کتابلرینه دخی الله تعالی‌نلنك پیغمبرلرینه دخی قیامة کونینه دخی اینانمقدر تقدیرگه یخشی‌سینه ویمانینه دیمکدر. بس موندن مفهوم بولدی تقدیرنلنك مؤمن‌به‌دن جزء بولوب اعتقاد واجب بولغان مسئله‌لر جمله‌سندن بولوی اوشبونلك ایچون پیغمبرمز عم ایکنچی حدیث شریفنده (القدرية مجوس هذه الامة) دیو بیان بیورمشدر. یعنی تقدیرگه انکار ایدن آدملر بنم امتمنك مجوسی‌سیدر دیمکدر. قدریه‌که بوطریقه معنا بیرمك تفسیر خازنده ذکر ایدلمشدر. عباره‌سی بویله‌در: (وانكرت القدرية هذا وزعمت انه سبحانه وتعالى لم يقدرها ولم يتقدم علمه بها وانها استاء نفته العلم انما يعلمها سبحانه وتعالى بعد وقوعها وكذبوا على الله سبحانه وتعالى عن اقوالهم الباطلة علوا كبيرا وسميت هذه الفرقة قدرية لانكار هم القدر) انتهى. یعنی قدریه‌لر انکار قیلدیلار تقدیرگه زعم قیلدیلار آنلر الله سبحانه وتعالى اشیاءی اوّلده تقدیر قیلمادی واشیانی علمی اوّلده بولمادی تحقیق اول شیءلر مستأنفة العلم‌در. تحقیق الله تعالی اول شیءلرنی وقوع بعدنده بله‌در دیدیلر. اوشبو قدریه‌لر الله‌غه یلان سویلادیلر پاکلامك پاکلیمن اول الله‌تعالی حضرتنی دخی بلند اول الله‌تعالی حضرتی الوغ بلندلك ایله آنلرنلنك اقوال باطله‌سندن. دخی اوشبو قدریه فرقه‌سنی قدریه دیو تسمیه قیلندی قدرگه یعنی تقدیرگه انکار قیلدقلری ایچون دیمکدر. دخی بومعنا اوزره اولماقی یعنی قدریه‌گه تقدیرگه منکر اولان طائفه‌لر دیو معنی بیرلمکی تلویح حاشیه‌سی حسن چلپی‌ده هم ذکر ایدلمش‌در. عباره‌سی بویله‌در: (ذهب اهل السنة الى ان المراد بالقدرية هم القائلون بنفى كون الخير والشر كله بتقدير الله تعالى ومشيته سموا بذلك لمبالغتهم فى نفيه وكثرة مرافقتهم اياه)

انتهى يعنى اهل السنة والجماعة [القدرية مجوس هذه الامة] دينلديكى حديث شريفده‌كى قدريه‌دن مراد خير وشر اولان شيءلرنك كلسى‌نك تقدير ايلن بولوينى نفى ايلن قائل بولغان منلردر ديو بارديلر بوفرقه‌لر قدريه ديو تسميه قيلنديلر قدرنى يعنى تقديرنى نفى وانكارده يك مبالغه قيلدقلرى واول نفى‌گه چوق موافقة قيلدقلرى ايچون ديمكدر. بس موندن هم قدريه‌نك تقديرنى نفى قيلغان فرقه‌دن عبارة ايكانلكى يك صريح مفهوم بولدى. درست بعضا قدريه ديو عبدده قدرة ايجاد اثبات ايتمش عبد اوز فعلنى اوزى ايجاد ايتمش ديدكى فرقه‌گه‌ده اطلاق اولنه‌در. اوشبو جهتدن عبدده قدرة ايجاد اثبات ايدوب افراط يولن دوتان معتزله‌لرى قدريه ديو يورتلوب عبدده قدرتنى بالكل نفى قيلوب تفريط يولن دوتان فرقه‌لره جبريه دينله‌در. عبدده قدرة كسب اثبات ايدوب قدرة ايجادنى نفى قيلعان واورطه‌يولنى اختيار ايدن اهل السنة والجماعة مذهبنه مذهب التوسط بين الجبر والقدر ديب آيتوله‌در. ننكم توضيح وتلويحنك حسن وقبح بحثنده صراحة ذكر ايدلمشدر. لكن مذكور حديث شريفده بومعنى مراد دكلدر. بلكه تقديرنى نفى ايدن فرقه مرادادر. ننكم بيان قيلدق بس تقدير ديدكمز آيات شريفه واحاديث نفيسه‌لر ايلن اثبات ايدلن وواجبات اسلاميه‌دن عد قيلونان منكرى قدريه ديو تسميه ايدلوب ذم كه نسبة بيرلن برمسئله‌دينى بولدى. اشته خلايقنك السنهء شريفه‌لرنده تقديردر افندم تقدير اولغاچ نه چاره ديو جارى اولان كلاملرينك منشاء ومأخذى بودر. شرع شريفيمزده واهل السنة والجماعة مذهبنده هرشيءنك وجودى تقدير الهى ايلن اولديغى ايچون اوّلدن بويله ذكر قيلنوب كلمشدر. اما خلايقنك بو كلاملرنده بر بر جهتدن خطاء بارمو، يوقمو، بولغانده نه يرنده خطا آنى توبانده بيان ايدچكمز.

لوح المحفوظ

دخی هر شیٔ الله تعالی نك تقدیری ایلن اولدیغی کبی لوح المحفوظده هم مکتوب ومثبت اولماق اوزره اولغو چیدر. یعنی کشی نك مؤمن بولماقی ایمانسز بولماقی یخشی بولماقی یمان بولماقی فقیر بولماقی بای بولماقی اوزون عمرلی بولماقی قسقه عمرلی بولماقی نه برده طوغماقی ونه برده اولمکی هم بوندن غیری نه لر بولەچق هم اوّلده نه لر بولغان هر برلری بر کوك یارادلمازدن مقدم لوح المحفوظده یازلوب شونگا موافق موجود بولەچقدر. بو یله اولماقینه دلیل سورهٔ انعامده ذکر ایدلگان (ولا رطبٍ ولا یابسٍ الّا فی کتابٍ مُبین) آیهٔ شریفه سیدر. معنای شریفی ایسه اصلا یووش شیٔ یوق دخی قوری شیٔ یوق مکر لوح المحفوظده در یعنی جمیع الاشیاء بولغان بولسون بولەچق بولسون هر برلری لوح المحفوظده یازلمشدر دیمکدر. تفسیر الجلالین وتفسیر مدارك وتفسیر خازن کبی معتبر تفسیر کتابلرمزده بر قولگه بناء قیلوب بویله معنی بیرلمشدر.

دخی سورهٔ قمرده (وکلّ صغیرٍ وکبیرٍ مستطرٌ) آیهٔ شریفه سیده پك آچق دلیلدر. معنای شریفی ایسه هر کچك والوغ شیٔ یعنی هر بر شیٔ کرك عمل اولسون وکرك غیر اولسون هر برسی لوح المحفوظده یازلمشدر دیمکدر. تفسیر مدارکده هم غیری معتبر تفسیر کتابلرمزده بو یله معنی بیرلمشدر. دخی سورهٔ بر وجده (بل هو قرآنٌ مجیدٌ فی لوحٍ محفوظٍ) آیهٔ شریفه سیده لوح المحفوظنك بارلغینه پك آچق دلیلدر. دخی اوشبو لوح

المحفوظ حقنده احادیث نبویه هم بك چوق وارد اولمشدر. از جمله مشکوة
شریفنده ایمان بالقدر بابنده ذکر ایدلمش عبادة بن صامت رضی الله
عنه‌دن روایت قیلنمش حدیث شریفدر هکذا (قال رسول الله صلی الله
علیه وسلم ان اول ماخلق الله القلم فقال له اکتب قال ما اکتب قال اکتب
القدر فکتب ما کان وما هو کائن الی الابد) انتهی پیغمبرمز علیه السلام
ایتدی الله تعالی اوّل قلمنی یاراتدی صکره یاز دیدی قلم نه یازایم دیدی
الله تعالی قدرنی یاز دیدی بس قلم اوزی یارادلمازدن اوّل بولغان نرسه‌لرنی
هم قیامته قدر هر بر بوله‌چق نرسه‌لرنی یازدی دیمکدر. دخی مشکوة
شریفده عبدالله بن عمر ورضی الله عنه‌دن روایت قیلنوب ایتوله‌در هکذا
(عن عبدالله بن عمرو قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم کتب الله
مقادیر الخلایق قبل ان یخلق السموات والارض بخمسین الف سنة قال وکان
عرشه علی الماء) رواه مسلم. یعنی عبدالله بن عمرو رضی الله عنهما ایته
پیغمبرمز علیه السلام ایتدی دی الله تعالی خلایق نڭ مقدارلرینی لوح المحفوظه
یازدی یر کوك یارادلمازدن ایللی بیڭ یل اوّل اول وقت الله تعالی نڭ
عرشی صو اوزرنده اولدی بونی مسلم روایة قیلدی دیمکدر. اوشبو ذکر
قیلدقمز حدیث شریفلر هر برلری حدیث صحیحلردر. معتبر حدیث
وتفسیر کتابلرمزنڭ هر برلرنده ذکر قیلنمش قوللردر. بس لوح
المحفوظنڭ بارلغی هم هر بر موجود بوله‌چق شیلرنڭ موجود بولمازدن
اوّل الله تعالی نڭ قدرة قلمی ایلن لوح المحفوظده یازلغان بولماقی
آیات شریفه واحادیث صحیحه‌لر ایلن ثابت ومثبت اولان بر مسئله دینی
بولدی. اشته خلایق نڭ لوح المحفوظه نه یازلسه شول بولور لوح المحفوظه
یازلغاننی کورمای چاره یوقدر دیمکلری نڭ مبنی علیه‌سی بودر. لوح المحفوظ

مسئله‌سی دینی اولان بر بیوك مسئله اولدیغندن خلایقنڭ السنهٔ شریفه‌لرنده بویله جاری اوله کلمشدر. اما خلایقنڭ بو کلاملرنده خطاء بارمو یوقمو، بار بولدقده نه یرنده خطاء آنی توبانده ذکر ایده‌چکمز. ایمدی قالدی کلام لوح المحفوظنڭ کندی اوزینی بیانده، لوح المحفوظنه‌دن عبارة، آنی بلوده. تفسیر خازن ایاسی ابن عباس رضی الله عنه‌دن روایة قیلوب ایته‌در:

(واللوح لوح من درة بیضاء طوله ما بین السموات والارض وعرضه ما بین المشرق والمغرب وحافتاه الدر والیاقوت ودفتاه یاقوتة حمراء قلمه من نور وکلامه سر معقود بالعرش واصله فی حجر ملك کریم والله اعلم) انتهی یعنی لوح المحفوظ دیدکمز آق انجودن اولان طاقته‌در اوزونلغی یر ایلن کوك آراسی قدر یصی‌لغی کونش چغوشی ایلن کونش باطوشی آراسی قدر ایکی یانی ویوزی انجو ویاقوتدر. وایکی طرفندن احاطه‌سی قزل یاقوتدر قلمی نوردن سوزلری سر وخفی‌در اول لوح اوزی عرشکه باغلانغان اسفلی کریم اولان فرشته حفظنده‌در بیگراك الله تعالی بلگوچیدر دیمگدر. اگرده سؤال ایدلسه خلایقنی خلق قلمازدن اوّل بو طریقه خلایقنڭ احوالنی لوح المحفوظده یازوب ثبت ایتوده نه فائده؟ دیو

جواب بونده فائده فرشته‌لرنڭ عبرتلنوب طورماقیدر. زیرا دنیاده موجود اوله‌چق شیٔلرنڭ هر برسی اوّلده لوح المحفوظده یازلوب فرشته‌لر آنی کوروب وبلوب طورسالرده اول شیٔلر دنیاده موجود اولدقده لوح المحفوظده یازلوغه موافق موجود اولسه‌لر البته اول وقت فرشته‌لر دنیاده موجود بوله‌چق شیٔلرنڭ هیچ برسی‌نڭ الله تعالی‌نڭ علمندن خارج توکل‌لکنی والله تعالی‌نڭ علمی معلوماته موافق اولوب اصلا تخلف یورمادیکنی فهم ودر خاطر ایدوب هر وقت عبرتلنوب طوراچقلردر. فائده بودر. دخی مخفی اولمایه لوح المحفوظ

هم آنده یازلغان شیٔلر هر برسی حادث ولا یزالی در. زیرا بر کوك عرش کرسی ولوح المحفوظ هر برلری عالم جمله سندن اولوب عالم ایسه بجمیع اجزائه محدث ولا یزالی اولدیغندن لوح المحفوظنکده حادث ولا یزالی اولماقی لازم وضروردر. اشته لوح المحفوظ دیدکمز بودر. بس هر شیٔ کرك ذات وکرك افعال اولسون هر برلرینك لایزالده موجود بولماقی تقدیر ازلی ایلن اولدیغی کبی لوح المحفوظده یازلو بو ینچه اولوب دلیل ایلن اثبات ایدلن بر امر دینی بولدی.

(افعال العباد)

عبادنك اختیاری اولغان فعللری باردر حرکة البطش کبی یعنی صرف قوة برلن بولغان حرکه‌لری کبی‌در. اکرده اول حرکة طاعة اولسه: ایمان کلترو، نماز اوقو، صدقه‌بیرو، روزه‌طوتو کبی ثوابلو اولورلر. اکرده معصیة اولسه: کافر بولو، اوغریلق قیلو، خمر ایچو، زنا قیلو کبی گناهلو اولورلر. بو فعللرنك هر برلری عبادنك قصد واختیارلری ایلن صادر اولغان فعللردر. اوشبو عبادده فعل اختیاری‌نك بارلغی‌نی امام‌لرمز بدیهة ثابت اولغان امرلر جمله‌سندن صایمشلردر. زیرا هر کم وجدانینه قایتوب فکر وملاحظه بیوردقده حرکة البطش ایلن حرکة الارتعاش بیننده تفرقه‌نك بارلغی ایلن حکم ایده‌چکی هیچ کمگه‌خفی دکلدر. یعنی نماز اوقو روزه‌طوتو خمر ایچو زنا قیلو کبی حرکة البطش اولان فعللرنك قصد واختیار واسطه‌سی ایلن صادر اولوب قولی آیاغی یاکه باشی قالترا و قلی کشی‌نك قول آیاغی

که باشی‌نڭ قالتراوی کبی حرکة‌الارتعاش اولان فعللرنڭ قصد واختیار
واسطه‌سندن غیری اضطرارا صادر اولماقی ایلن حکم ایده‌چکی بك ظاهر
وآشکاردر اصلا شك وشبهه قبله تورغان مسئله‌لر جمله‌سندن دکلدر. هم‌ده
عباد‌ده فعل اختیاری‌نڭ بارلغینی دلیل‌برلن اثبات ایتمکده ممکن‌در اگر‌ده
عباد‌ده فعل اختیاری اولماسه بلکه عبادنڭ هر بر فعللری اضطراری
اولورسه اول وقت عبادنی ایمان وعبادتلر ایلن الله تعالی‌نڭ تکلیف
قیلماقی تکلیف بمالا یطاق بوله‌در بو ایسه عقلا ونقلا باطل ونه جائز اولغان
بر مسئله‌در. عقلا باطل بولوی شول: بو تقدیرده کافرنی کفری ایچون فاسقنی
فسقی ایچون الله تعالی‌نڭ عذاب قیلماقلغی جبر وظلم بوله‌در. تعالی الله
عن ذلك علوا کبیرا. زیرا کافرنڭ کفری فاسق‌نڭ فسقی اختیارلرندن غیری
بولدی آنلرنڭ کندیلرندن کلمادی. نقلا باطل بولوی شول (لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا
وُسْعَهَا) آیهٔ شریفه‌سینه خلاف اوله‌در. معنای شریفی ایسه الله تعالی هیچ
نفسنی تکلیف قیلمادی مگر قدرتی صغدرغان ممکن بولغان نرسه‌گه گنه تکلیف
قیلدی دیمکدر. دخی سورهٔ نحل‌ده‌کی (وَمَا ظَلَمَهُمُ اللّٰهُ وَلٰكِنْ كَانُوا اَنْفُسَهُمْ
يَظْلِمُونَ) آیهٔ شریفه‌سیده عبد‌ده اختیار بارلغنه بك آچق دلیلدر. معنای
شریفی ایسه الله تعالی کافرلرنی تعذیب قیلوی سببلی کافرلرگه ظلم قیلمادی
بلکه کافرلر کفر ومعاصی‌نی اکتساب لری سببلی اوزلرینه اوزلری ظلم
قیلدیلر دیمکدر.

(ابحاث)

بحث ایدلسه الله تعالی‌نڭ خالق کل شیء اولمقی نص قطعی ایلن ثابت اولدیغی ایچون عبادنڭ کندی اوزلری الله‌تعالی‌نڭ ایجادواحداثی ایلن وجوده کلدکی کبی عبادنڭ فعللری ده الله‌تعالی‌نڭ اراده‌سی ایجاد واحداثی ایله وجوده کله‌چکدر، الله تعالی‌نڭ قصد واراده‌سی متعلق اولورسه موجود اولور متعلق اولمازسه اصلا موجود اولماز شوندا‌ق اولسه عبادده اختیار نره‌ده ؟

جواب افعال عبادنڭ الله تعالی‌نڭ ایجاد واحداثی ایلن اولماسی عبادنڭ افعالنده اختیارلری بارلغینه منافی دکلدر. زیرا الله تعالی حضرتی‌نڭ افعال عبادنی ایجاد واحداث ایتماسی بطریق جری عادت الله‌تعالی عبدنڭ اراده‌سینه مرعی‌در. نه‌وقت عبد اراده‌سنی کندی اختیاری ایلن برطرفه متعلق ایدرسه اول‌وقت الله تعالی حضرتی شول طرفنی ایجاد واحداث ایده‌چکدر. زیرا الله تعالی حضرتی بنده‌گه اراده‌صفتنی بیرمشدر یعنی تلامك صفتنی بیرمشدر بو ارادة صفتنی ارادة کلیه دیو تسمیه قیلمشلردر. بو ارادة کلیه دیدکمز شوندا‌ین برصفة‌درکه بونڭ هر ایکی طرفقه تعلق تاپماسی ممکن‌در. یعنی عبدنڭ اوشبو ارادة صفتنی کفر طرفینه‌ده ایمان طرفینه‌ده فسق طرفینه‌ده طاعة طرفینه‌ده متعلق قیلوی ممکن‌در. اوشبو خصوص برطرفقه تعلقنی کسب دیو تسمیه قیلمشلردر. هم ارادة جزئیه دیوده یورتمشلردر. اوشبو کسب وارادة جزئیه دیدکمز عبدنڭ کندی قدرتی ایلن کندنین اختیارا

عبده اولان قدرة اوشبو كسب وارادۀ جزئیه‌یه
...لمش برامر معنویدر. عبده اولان قدرة اوشبو كسب وارادۀ جزئیه‌یه
...درتلر قدرة ایجاد دكلدر. ایجاد خدادندر. ایمدی الله تعالی حضرتینك
...ادۀ عالیه‌لری فضل وكرمی‌نك مقتضاسنچه بیله اولمشدركه نه وقت عبد
...درتنی كسب وارادۀ جزئیه‌یه صرف ایدرسه اول وقت الله تعالی حضرتی
...شول عبدنك كسب وارادۀ جزئیه‌سی صوڭنده‌شول عبد كسب وارادۀ قیلدقی
...فعلنی ایجاد ایده‌چكدر. مثلا عبد ارادۀ صفتنی ایمان طرفینه متعلق قیلوی ممكن
بوله‌طوروب ایمان طرفنه‌متعلق قیلمای كندی اختیاری ایلن كفر طرفینه‌متعلق
قیلسه آنی تلاسه‌اول‌وقت الله‌تعالی حضرتی آكا كفرلكنی خلق قیله‌چقدر. اول
كمسه‌كافر بوله‌چقدر. اكرده‌عبد ارادۀ صفتنی طاعة طرفینه‌متعلق قیلو ممكن بوله
طوروب طاعة طرفینه‌متعلق قیلمای فسق طرفینه متعلق قیلورسه اول‌وقت
الله تعالی آكا فسق‌لقنی خلق قیله‌چقدر. اول كمسه فاسق بوله‌چقدر. بس
موندق بولسه هر شیٔ الله‌تعالی‌نك ایجادی ایلن اولدیغندن ایمانسزنك
كفرنده فاسقنك فسقنده مجبور ومضطر بولوی اصلاً لازم بولمادی زیرا
ایمانسزنك كافر بولوی فاسق‌نك فاسق‌بولوی عبدنك كندی اختیارندن
كلدی. عبد كندی اختیاری ایلن قدرة وارادۀ صفتنی كفر وفسق طرفینه
صرف ایتدكندن الله تعالی كفر وفسقنی خلق قیلدی. اكرده عبد ابتداء
درجه‌ده قدرة وارادۀ صفتنی كفر وفسق طرفینه صرف قیلمای ایمان وطاعة
طرفینه صرف قیلسه ایدی اول وقت الله تعالی آكا ایمان وطاعة یولنی
خلق قیلور ایدی. اول كمسه مؤمن ومطیع اولوب قالور ایدی. عبد
ابتدأ درجه‌ده قدرة وارادۀ صفتنی كندی اختیاری ایلن ایمان وطاعة طرفینه
صرف قیلمای كفر وفسق یولینه صرف قیلدیغندن كفر وفسق یولنده
قالدی نتكم پیغمبر علیه السلام پیغمبرلك دعوی‌سنی قیلوب حق دین اسلام
دیننه دعوة قیلدقی وقت ابو جهل وابو لهب كبی معاند كافرلر اصلا قدرة

وارادة صفةلرینی اسلام طرفینه صرف ایتمامشلر بلکه ابتداءٔدن هر وقت پیغمبرمز علیه السلامگه معانده و مخالفه قصدنده بولمشلر. بلکه بو محمد علیه السلامنڭ دینی حق اولوب بزلر ضلالة یولنده قالمایق دیو اصلا دوشنمامشلر فکر وملاحظه یورتمامشلر، ممکن اوله طروب ارادةلرینی اول طرفه متعلق قیلمامشلر. شول سببلی الله تعالی آنلرنڭ قلبلرینه رین وکبر حاصل قیلوب قلبلری قارالوب همیشه ضلالة یولنده بولوب آخرنده کفرده قالمشلر. اما ابولهبنڭ بر طوغمه قرداشی حضرت عباس ایلان حضرت حمزه وابوجهلنڭ اوغلی عکرمه رضی الله عنهملر ابتداء درجهده ارادة صفةلرینی اسلام طرفینه صرف ایتمشلر بلکه بو محمد علیه السلامنڭ دینی حق بولوب بزلر ضلالةده قالمایق دیو دوشونب فکر وملاحظه یورتمشلر. پیغمبرمز علیه السلامنڭ سیر شریفهلرن واحوال لطیفهلرن تیکشرمایه وحقلقی آرامایه کرشمشلر. اول طرفه ارادةلرنی متعلق قیلمشلر شول سببلی الله تعالی آنلرنڭ قلبلرینه نور وانشراح حاصل قیلوب قلبلری آغاروب هدایة الهیهیه موفق اولمشلرده مؤمن اولوب قالمشلر. اگرده آنلرده بونلر کبی ابتداء درجهده ارادة صفةلرنی بو طرفه متعلق قیلسهلر ایدی آنلرده بونلر کبی هدایة الهیهیه موفق اولوب قالورلر ایدی، اوشبو سؤال وجوابمزده ذکر ایتدکمز شیءلر معتبر عقاید کتابلرمزده ذکر ایدلمش شیءلردر. هم مدرسهٔ عالیهلرمزده طلبهلر بیننده تدریس ایدلمش مشهور ومعلوم اولان بر مسئلهٔ مهمهدر.

ینه بحث ایدلسه یوقاریده ایتدگز هرشیءکرك ذات کرك افعال اولسون تقدیر ازلی ایلان هم لوح المحفوظده یازلوی بوینچه وجوده کله چکدر دیو ایمدی حاللر اول روشچه اولسه اول وقت عبدنڭ مجبور واختیارسز بولوی دخی لازم بولوب یوقاریداغی بحثمز عودة ایتهدر. زیرا تقدیردن تخلف

يوقدر جميع اشياءنك تقديركه موافق لوح المحفوظده يازلوغه مطابق موجود بولماقى الله تعالى حضرتنه جهل وعجز لازم بولماسون ايچون لازم وضروردر. شونداق اولغاچ عباده نيچوك اختيار بولسون.

جواب، بو تقديرده عبدنك مجبوروا اختيارسز بولوى لازم دگلدر. زيرا تقدير ديدكمز مقدرگه تابع در. عبد كندى اختيارى ايلن لا يزالده نه قيلاچق اولسه الله تعالى حضرتى ازلده آنى بلوب عبد اختيارى ايله شويله اولهچق ديو تقدير وتعيين قيلوب قوياچقدر، اوبله تقدير قيلوى عبدنك كندى طرفندن عبدنك كندى اختيارى ايلن اويله اولهچق اولديغندن كيلهدر. البته عبد لا يزالده موجود بولغان تقديرده اختيارى ايلن ايكى طرفنك بر ينى قيلهچقدر. ارادهصفتنى ايكى طرفنك برسينه متعلق قيلهچقدر. اگرده عبد اختيارى ايلن ارادهصفتنى كفر طرفينه متعلق قيلهچق ايكن الله تعالى آنى ازلده بلوب بو كشى اختيارى ايلن لا يزالده ايمانسز بولهچقدر ديو تقدير وتعيين قيلوب قوياچقدر. اگرده عبد كندى اختيارى ايلن ارادة صفتنى ايمان طرفينه متعلق قيلهچق اولسه الله تعالى آنى ازلده بلوب بو كشى اختيارى ايلن لا يزالده مؤمن بولهچق ديو تقدير وتعيين قيلوب قوياچقدر. بس اشياءنك الله تعالى نك خلق وايجادى ايلن بولوى عبدنى افعالنده مجبور قيلماديغى كبى تقدير ازلى ايلن ولوح المحفوظده يازلماقى برلن بولويده عبدنى مجبور قيلمادى، هر عبد اوزى نك افعالنده مختار بولوب قالدى. بونى بر مثال ايلن كوسترمكده ممكندر. مثلا پويزدنك يورشنى صماردن اورنبورغه نچه ساعتده باراچاق لغنى بلگان بر كمسه صماردن اورينبورغه پويزد كيتدكده يارين صباح ساعت اونبردا پويزد اورينبورغده اولهچق ديو تعيين وتقدير ايدوب بر كاغدكا يازوب ياكه يازدروب قويسه بلدر. ايكنچى كون ساعت اونبرده پويزد اورينبورغده بولهچقدر. لكن

پریزدنڭ شول روشچه ساعت اونبرده اورنبورغده بولماقی اول کمسه تعیین قیلوب ویازدروب قویدقندن کلمایدر بلکه پریزدنڭ یورشندن ویوروشی شول روشچه بولدقندن بویله واقع اوله‌در. زیرا اول کمسه تعیین قیلوب ویازدروب قویماسه‌ده شول وقتده پریزد اورنبورغغه باراچاقدر وشول ساعتده اورنبورغده بوله‌چقدر. شونڭ کبی عبدنڭ قیلمش فعللر یله عبدنڭ کندندن عبد قدرة واراده صفتنی کندی اختیاری ایلن افعاله صرف ایتدیکندن وجوده کله‌در. الله تعالی حضرتی‌نڭ ازلده بلوب تقدیر وتعیین قیلوب قویدقندن ولوح المحفوظده یازدروب قویغندن کلمایدر. بلکه عبد اختیاری ایلن لایزالده بویله اوله‌چق اولدیغندن الله تعالی آنی ازلده بیلوب بویله تقدیر قیلوب قویه‌در, ولوح المحفوظده شول طریقه یازلوب قالدرلادر. فقط شوراسی وارکه ازلده تقدیر قیلنغان‌نڭ صوڭنده ولوح المحفوظده یازلدقدن صکره شول تقدیر قیلغان روشچه ولوح المحفوظده یازلغان کیفیتچه لا یزالده بولمقی واجبدر اوزگارمکی اصلا ممکن دکلدر. لکن بو وجوب وجوب بالاختیاردر یعنی اختیار بعدنده بولغان وجوبدر عبدنڭ نفسینه نسبةً عبدده اختیار بارلغینه منافی دکلدر, بلکه عبدده اختیار بارلغنی مثبت ومحقق بولغان وجوبدر. عقاید کتابلرمزده وشیخ زاده کبی معتبر تفسیر کتابلرمزده بویله ذکر ایدلمشدر.

کله‌لم شمدی خلایقنڭ‌نڭ السنه‌لرنده جاری بولغان سوزلرینه خلایقنڭ تقدیردر، اقندم، تقدیر اولغاچ نه‌چاره لوح المحفوظده‌نه یازلسه شول بولور لوح المحفوظده یازلغاننی کورمای‌چاره یوقدر دیدکی کلاملرینه. خلایقنڭ بو کلاملری فی نفسه یك صحیح اولان کلامدر زیرا هر شیء تقدیرده روشلی بولسه ولوح المحفوظده نه کیفیتچه یازلسه لایزالده شول ر وشول کیفیتچه بولاچقدر. شولای‌بولوی واجبدر. نتکم شمدی ذ

ایدی‌لك. خطاء بوراسنده‌درکه خلایقنك بعضلری بو کلاملرنی عبدنك اختیارسز مجبور بولوی مقامنده ذکر ایده‌لر اوزلرینك قیلغان فعللرنی تقدیردن کوره‌لر، خطاء بوراسنده‌در بو اشلری اصلا صحیح دکلدر. زیرا یوقاریده ذکر قیلدقمزغه بناء عبدنك قیلغان اختیاری فعللری تقدیردن کلمایدر بلکه عبد قصد واختیارنی لا یزالده شول روشچه صرف ایله‌چك اولدیغندن شوکا موافق ازلده تقدیر قیلنه‌در. شول طریقه لوح المحفوظده یازلادور. نتکم بیانی یوقاریده کچدی. مثلا تقدیر اولماسه هیچ شیء اولماز دیو تهلکه‌لی اورنلارغه بارمق، ضرر کلتوره تورغان اشلارگه کرشمك هلاکه ایرشدکدن صکره، ضرر کوردکدن صکره تقدیردر اقندم دیب تقدیردن کورمك بو یك خطاء اشدر. (وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ) آیة شریفهء سنه خلاف اولان اشدر. یعنی اوزکزنی هلاکه‌که صالماکز دیمکدر. بلکه عبدکه ایتو لازم بولغان بودرکه الله تعالی بکا اختیار صفتی بیردی عالمنی عالم الاسباب قیلدی البته هلاکه‌لی اورنغه کرماوده اختیارم بار صاقنمق لازمدر الله تعالی صاقنمق ایلن امر ایتدی دیملیدر. هم پیغمبرمز عم (فِرَّ مِنَ الْمَجْذُومِ فِرَارَكَ مِنَ الْأَسَدِ) دیو خبر بیرمشدر یعنی جذام آورولو آدمدن قاچکز آرسلاندن قاچدقکز کبی دیمکدر. اشته پیغمبرمز عم بویله دیمشدر، بارکز مجذوملر آراسنه کروکز تقدیر اولماسه ولوح المحفوظده یازلماسه هیچ شیء اولماز یا که تقدیر اولسه کرماسا کده اولورسك دیمامشدر بلکه صاقنماق ایلن امر ایتمشدر. هم طاعون قصه‌سیده یك آچق دلیلدر. قصه‌سی بودر: حضرت عمر رضی الله عنه اصحاب رضی الله عنهم‌لر برلن شام سفرینه قصد قیلدقلری وقت جابیه شهرینه یتدکده شامده موت عظیم وباء دریع

وارلغنی ایشتمشلرده اصحاب رضی الله عنهم‌لر ایکی فرقه اولمشلر برفرقه‌سی نفسمزی تهلکه‌گه صالمیمز آنده وارمیمز دیمشلر. ایکنچی فرقه‌سی اولومدن تقدیردن قاچمیمز الله تعالی حضرتنه توکل قیله‌مز بارامز کرامز دیمشلر. صکره حضرت عمر رضی الله عنه‌گه مراجعت ایدوب بو مسئله‌یی سؤال ایتمشلر. بس حضرت عمر رضی الله عنه قایتامز وباغه کره‌یمز دیمش. اول وقت خلافی طرفنده اولان فرقه‌لر حضرت عمر رضی الله عنه‌گه الله تعالی‌نك تقدیرندن قاچامزمی دیمشلر. حضرت عمر رضی الله عنه نعم الله تعالی‌نك بر تقدیرندن ایکنچی تقدیرینه کوچه‌مز دیمش. صکره حضرت عمر رضی الله عنه عبدالرحمن بن عوف رضی الله عنه‌نی چاقروب بو مسئله‌یی آندن صورمش بس عبدالرحمن بن عوف رضی الله عنه دیمش پیغمبرمز عمدن ایشتدم پیغمبرمز عم ایتدی: (اذا سمعتم بالوباء فی ارض فلا تقدموا علیه واذا وقع فی ارض وانتم بها فلا تخرجوا فرارا منه) دیدی یعنی بریرده وباء بار دیب ایشتسا‌کز اول یرگه کرماکز. اگرده وباء بولغان یرده بولساکز اول یردن قاچوب چقماکز دیمکدر. بس حضرت عمر رضی الله عنه بو سوزنی ایشتکاچ اوزینك رأیی پیغمبرمز عمنك قول شریفلرینه موافق بولغاچ الله تعالی حضرتنه چوق حمدلر کوب شکرلر قیلوب اصحاب رضی الله عنهم‌لرنك اتفاقی ایلان شامغه بارمای مدینهٔ منوره‌یه قایتمش الحاصل پیغمبرمز عم هم اصحاب رضی الله عنهم‌لر ضرر کیله طورغان هلاکة ایرشورلك بولغان یرلرگه بارودن منع ایتمشلر. تقدیرده بولغان نرسه‌نی کورمای چاره یوقدر نه یازسه شول بولور تقدیردن قاچو یوقدر قورقماکز بارکز دیمه‌مشلردر. بس بو قوللاردن بلندی عبدنك قیلغان فعللرینی تقدیرد[illegible]

کورو وتقدیرگه بناءً قیلو تیوش توکل ایکان بلکه کندو طرفندن اولان
برسببدن کورمك وکندی اختیارینه بناءً ایتمك تیوش ایکان دیب.
درست عبدنك اختیارندن بولماغان شیلرنی تقدیردن کورمك مثلا عبدنك
بوی‌نك اوزون بولوی قسقه بولوی کبی یوزی‌نك کورکام بولوی قبیح
بولوی کبی اوزینك قوی بولوی ضعیف بولوی کبی موندای غیر
اختیاری اولان شیلرنی تقدیردن کورمك اورنلیدر. بوکبی شیلر عبدنك
مدخلندن غیری مجرد تقدیر الهی وارادهٔ ازلی ایلن وجوده کلمش
شیلردر. لکن کلام بوراسنده دکلدر. بلکه عبدنك اختیاری اولغان
فعللرنده‌در. بنه بحث ایدلسه سز معاشر اهل السنة والجماعة عبدده
اختیار جزئی بارلغنی عقلی ونقلی دلیللر ایلن اثبات ایدوب مذهب اتخاذ
ایتدکز حالبوکه سزنك بوسوزلرکز قرآن شریفنك جبرواضطرارغه دلالة
قیلغان آیة جلیله‌لرینه خلاف ومناقض بوله‌در. سزلر عبادده افعال اختیاریه
باردیب ایتەسز قرآن شریف آیةلری یوق‌دیب ایته نتکم بیدنچی
سوره‌ده یعنی سورهٔ اعرافده کافرلر حقنده (مَنْ یُضْلِلِ اللّٰهُ فَلَا هَادِیَ لَهٗ
وَیَذَرُهُمْ فِی طُغْیَانِهِمْ یَعْمَهُونَ) دیو آیة وارد اولدی. یعنی بر من‌نی الله
تعالی آزدرسه بس اول من‌نی هیچ برکوندروچی اولماز دخی قویار الله
تعالی اول من‌لرنی کفرلری اوزرینه متحیر بولغان‌لری حالده دیمکدر.
بس بو آیة شریفه‌دن بلندی ایمانسزنك ایمان‌دن اعراض قیلولرینك
سببی الله تعالی‌نك اضلال قیلوی ایکان الله تعالی اضلال قیلغانلقندن
ایمان کلتورمگان‌لر ایکان دیب. البته الله‌تعالی اضلال قیلغان‌نك بعدنده
عبدنك ایمان‌کلتورمکی‌نك امکانی یوقدر. بو ایمس مگر جبرواضطراردر.
اختیارغه مناقض ومنافیدر. دخی ایکنچی سوره‌ده یعنی سورهٔ بقره‌ده

(إنّ الّذين كفروا سواءٌ عليهم ءأنذرتهم أم لم تنذرهم لا يؤمنون ختم الله على قلوبهم وعلى سمعهم وعلى أبصارهم غشاوة ولهم عذاب عظيمْ.) ديو آية شريفه نازل اولمشدر. يعنى تحقيق كافر بولغان منلرگه سنڭ قورقدوڭ برلن قورقماوڭ برابردر آنلر ايمان كلتورمازلر آنڭ ايچون الله تعالى آنلرنڭ قلبينى پيچاتلادى بس خيرنى فهم قيلماز آنلر دخى آنلرنڭ قولاقلرينى پيچاتلادى بس حقنى ايشتماز آنلر. دخى آنلرنڭ كوزلرنده پرده بولغوچيدر يعنى الله تعالى آنلرنڭ كوزلرينه پرده پيدا قيلدى بس حقنى كورماز آنلر ديمكدر. بس بو آية شريفه‌دن هم چغادر عبدده اختيارنڭ يوقلغى زيرا بو آية شريفه‌دن مستفاد بوله‌در كافرلرنڭ ايمان كلتورمگانلكى الله تعالى كافرلرنڭ قلبلرينى وسمعلرنى پيچاتلاب كوزلرينه پرده پيدا قلغانلقدن ايكان ديب البته قلبلر وسمعلر پيچاتلانوب كوزلر پرده‌لنگان‌نڭ صگنده ايمان كلتورمكنڭ امكانى يوقدر بو ايسه جبر واضطرار خلاف للاختياردر. دخى ١٨ نچى سوره‌ده يعنى سورة كهف‌ده (ومن أظلم ممّن ذكّر بآيات ربّه فأعرض عنها ونسى ما قدّمت يداه إنّا جعلنا على قلوبهم أكنّةً أن يفقهوه وفى آذانهم وقراً وإن تدعهم إلى الهدى فلن يهتدوا إذاً أبداً.) ديو قرآن شريف نازل اولمشدر. يعنى كم اظلمدر ربينڭ قرآن شريفى برلن وعظلنوب آندان اعراض قيلغان وقيلمش كفر وعصيانلرينك عاقبتنى اونوتقان مندن. اول مندن اظلم بولغان من يوقدر ايكڭ اظلم اول مندر. تحقيق بز اول منلرنڭ قلبلرينه اول قرآننى فهملوگه پرده حاصل قيلدق دخى آنلرنك قولاقلرينه آغرلق وصاغرلق حاصل قيلدق اگرده سن اى محمد

آنلرنی طریق هدیغه ارند اساك اول اوند اگان وقت لرك نك هیچ برسنده کونلمازلر آنلر دیمکدر. بس بو آیة شریفه‌دن هم بلندی کافرلرنك ایمان کلتورمگانلکی الله تعالی قلبلرینه پرده، قولاقلرینه صاغرلق حاصل قیلغانلقی ایچون ایکان دیب. بو ایمس مگر جبر خلاف القدر والاختیاردر. بوندن غیری هم جبر واضطرارغه دلالة قیلغان آیات شریفه‌لر پك چوقدر. نه قدرلی سنی ذکر قیلماسقده مرام ومقصود بردر شول سببلی اوچ سوره‌دن اوچ آیة شریفه‌نی ذکر ایله اکتفاء ایتدك.

اوّلکی آیه‌دن جواب: الله تعالی‌نك عبدنی اضلال قیلوب یعنی آکا ضلالةنی خلق قیلوب هدایته یول قالدرماسی عبدده اختیار صفتی‌نك بارلغینه اصلا منافی دگلدر. زیرا الله تعالی‌نك عبدده ضلالةنی خلق واراده قیلوی آنی آزدروی بطریق جری عادة الله عبدنك اراده سنه فرع‌در. عبدنك اراده‌سندن کلمشدر. اوّلا عبد اراده صفتنی ضلالة طرفینه متعلق قیلدغی ایچون وپیغمبرمز عم‌نك ایراد اینمش معجزات باهره‌لرینه وسویلمش کلام شریفلرینه توجه بیورمای عناد واعتساف یولن توتدقی ایچون الله تعالی آنك قلبینه قارالق پرده حاصل قیلوب اول کمسه اول طرفی ترجیح وتقویه قیلمشدر. شول سببدن الله تعالی آکا ضلالةنی خلق قیلمشدر. وآنی آزدرمشدر. اگرده عبد ابتداء درجه‌ده ارادة صفتنی هدایة طرفینه متعلق قیلسه ایدی وپیغمبرمز عم‌نك ذکر اینمش اقوال شریفه‌لرینه واظهار ایتمش معجزات باهره‌لرینه توجه والتفات بیوروب حقلقنی ازلاویولنده بولسه وآکا صرف فکر ایلسه ایدی اول وقت الله تعالی آنك قلبینه نور وانشراح حاصل قیلوب اول کمسه اول طرفی ترجیح قیلور ایدی‌ده الله تعالی آنی هدایته موفق قیلور ایدی متقی ومهتدی اولوب

قالور ایدی بس الله تعالی نڭ عبدنی اضلال قیلوب هدایته یول قالدرماقی عبد ارادهٔ صفتنی شول طرفه متعلق قیلغاننڭ صوڭنده بولوی آندن کلدی. عبدده اختیار صفتی نڭ بارلغینه منافی اولمادی همیشه عبدده ابتدا درجه ده اختیار بواوب قالدی

ایکنچی آیهٔ شریفه ایلن اوچنچی آیهٔ شریفه دن جواب ده اوّلکی آیهٔ شریفه دن جواب کبیدر. یعنی الله تعالی ایمانسزلرنڭ قلبلرینه وقولاقلرینه وکوزلرینه پرده حاصل قیلوب آنلرنڭ ایمان کلتورهگانلکلری وهدایته موفق اولمای ضلالهده قالماقلری آنلر ارادهٔ صفةلرنی کندی اختیارلری ایلن خلاف طرفه متعلق قیلدقلری ودائما انکار واعتساف بولنده بولدقلری ایچوندر. ابتدا درجه ده کندی اختیارلری ایلن ارادهٔ صفةلرنی شول طرفه متعلق قیلدقلرندن الله تعالی آنلرنڭ قلبلرینه وقولاقلرینه وکوزلرینه پرده حاصل قیلمشدر. اگرده اوّلده ارادهٔ صفةلرنی حق لق طرفینه صرف ایتسهلر وحق لقنی ازلاو یولنده بولسهلر ایدی اول وقت الله تعالی آنلرنڭ قلبلرینه نور حاصل قیلور ایدی. آنلرده مؤمن ومهتدی اراوب اورلورلر ایدی. البته آنلرنڭ ابتدا درجه ده اختیارلری باردر. قایو طرفه ارادهٔ صفةلرنی متعلق قیلسهلرده ممکن ومختارلردر. نتکم بیانی یوقاریده کچدی درست الله تعالی آنلرنڭ قلبلرینه پرده حاصل قیلدقدن صوڭره آنلرنڭ ضلالة وکفر یولنده بولماقلری واجب وضرور اولدیغندن هدایته موفق اولماقلری اصلا ممکن دکلدر. لکن بو جوب صوڭ درجه ده بولغان عبدنڭ کندندن کیلگان وجوبدر. ابتدا درجه ده آنلرده اختیار بارلقینه منافی دکلدر. عبد ابتدا درجه ده فعلنده مختاردر الله تعالی طرفندن آڭا اصلا جبر واکراه یوقدر. عبد قایو طرفنی اختیار قیلسه الله تعالی آڭا اول طرفنی اختیار قیلهدر آنی اوطرفه برکتهدر. لکن شول قدر فرق وار

عبدنلڭ اختیار قیلدقی طرفی خیر اولسه الله‌تعالی آڭا راضی اولوب اول کمسه‌گه ثواب ویره‌در. اگرده شر اولسه آڭا راضی اولمایوب اول کمسه‌گه عقاب ویره‌در. الله تعالی آڭا راضی اولمای طروب عبد اوزی ابتداءً درجه‌ده اول طرفی اختیار ایتدکی ایچون آڭا اول طرفی خلق وایجاد قیله‌در اول نرسه بار بولوب اوروله‌در.

ینه بحث ایدلسه عبدنلڭ فعلنده اختیار بارلغی ثابت اولسه جبر واضطرار جائز اولماسه ختم وطبع ورین علی القلب ووقر فی الاذن وغشاوة فی البصر کبی جبر واضطرارغه دلالة قیلغان لفظلارنی ذکر قیلوب ایمانسزلرنلڭ ایمان کلتورمگانلکلارندن نه ایچون خبر بیردی بو طریقة خبر بیروده نه فائده بار؟

جواب: موندہ فائده پیغمبرمز عمنی تسلیه قیلمق و آنی طنچ وراحة‌لکده قالدرمقدر زیرا پیغمبرمز عم قومنی ایمان کلتورنوگه پك حریص اولغان قومنلڭ کاشکه مؤمن بولو ینی تمنی قیلغان منکر ومعاند ایمانسزلر توغروسنده ایمان کلتورمدکلری ایچون پك بیوك اسف چیککان. نتکم سورهٔ کهف‌ده آنلڭ حقنده (فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَّفْسَكَ عَلٰى آثَارِهِمْ اِنْ لَّمْ يُؤْمِنُوا بِهٰذَا الْحَدِيثِ اَسَفًا) دیو خبر بیرلمشدر یعنی بس سن ای محمد نفسڭنی اولدرگوچی سن ایمانسزلرنلڭ صوڭندن اسف چیککنلڭ ایچون اگرده اول کافرلر اوشبو قرآن‌گه ایمان کلتورماسالر دیمکدر ایمدی الله‌تعالی حضرتی اوشبو معاند ومنکر ایمانسزلر حقنده آیات شریفه‌لر انزال قیلوب پیغمبرمز عم‌گه آنلرنلڭ ایمان کلتورمیه‌چکلرندن خبر بیروب آنلرنلڭ حاللرن بلدرسه البته اول وقت پیغمبرمز عمنلڭ آنلاردن امیدی کیسلوب الیأس احدی الراحتین قولینه موافق پیغمبرمز عم‌گه طنچ وراحة‌لکلر حاصل بوله‌چقدر.

زیرا بوکبی لفظلری مشتمل اولغان آیات شریفه‌لر ابو جهل وابولهب وولید بن المغیره و بونلره اوخشاشلو عناد و انکار یولنده بولغان اختیارلری ایلن ایمان کلتوره‌یه‌چك اولدقلری سببلی علم ازلی‌ده کافرلری سبقة قیلغان کافرلر حقنده نازل اولمش آیات شریفه‌لردر. البته بوکبی معاند ومنکر کافرلر حقنده خبر بیراوب آنلرنك ایمان کلتوره‌یه‌چك‌لكلرن پیغمبرمز عم‌گه بلدرلدکده پیغمبرمز عم آنلر حقنده سعی واجتهادنی همة وغیرتنی ترك ایدوب قصور کندی طرفنده اولمای آنلر طرفنده واقع اولدیغنی فهم ایلمکله متسلی ومستریح اولماقنده شبهه یوقدر.

(الرزق)

رزق دیدکمز الله تعالی طرفندن حیوانلرغه سورلوب حیوانلر فائده‌لنه تورغان نرسه‌در. کرك حلال وکرك حرام اولسون وکرك مطعوم وکرك مشروب اولسون هر برلری الله تعالی حضرتینك رزقیدر. دخی (وما من دابة الا علی الله رزقها) آیة شریفه‌سی مقتضاسنچه هر حیوان‌ننك رزقی الله تعالی حضرتندن‌در. معنای شریفی ایسه دنیاده هیچ حیوان یوق مگر بولدیسه آنك رزقی الله تعالی حضرتی اوزرینه‌در دیمکدر. دخی هر حیوان کندی رزقنی کندی بیه‌چکدر. کندینه رزق اولان شیء کندینك بیمازسزلکی غیری‌نك آنی بیماسی اصلا ممکن دگلدر. زیرا هر شخص‌نك رزقی ازلده اوزینه تقدیر وتعیین قیلنغان مطعوم ومشروبدن عبارتدر. البته الله تعالی حضرتی برشخصقه غذأ ایدوب تقدیر قیلغان

رزقنی شول شخص‌نڭ ییماسی وآشاماسی واجب ولازم اولوب غیری
کمسه‌نڭ آنی ییماسی وآشاماسی ممکن دگلدر. زیرا تقدیردن تخلف یوقدر.
علامهٔ تفتازانی حضرتلری عقاید نسفی شرحنده بویله ذکر ایتمشدر.
السنهء خلقده رزقدر افندم نصیب آش دیشی صندروب کرر نصیب
بولسه کلور شام وعراقدین نصیب بولماسه کیدر قاش وقباقدین دیو
ذکر ایدلمش کلاملرنڭ مآخذ ومبنی علیه‌سی بودر. فی نفسه صحیح اولان
کلامدر. زیرا تقدیرگه بناءً قیلوب ایتولگان سوزدر. البته تقدیر اولنان
رزق شام وعراقده اولسه‌ده کله‌چکدر. شول تقدیر قیلنغان کمسه‌نڭ
بطننه کره‌چکدر. تقدیر اولنمیان رزق قاش قباق کبی یانگده یقین
اولسه ده کیده‌چکدر تقدیر اولنان کمسه‌نڭ بطننهٔ باروب کره‌چکدر. خطاءً
بوراسنده‌درکه نصیب وتقدیر اولان کلور، کلمای چاره‌سی یوقدر دیو
کسب‌دن منع لنوب یالقاولق قیلوب بوط کوتاروب آو اچروسنده یاطماق
رزق کیلونی تقدیردن کورمك بو بك خطاءً اشدر. زیرا بوفاریده
کوردوگز کسب عبددن اولوب عبدده اختیار جزئی اولدیغنی، تقدیر
مقدرگه تابع اولوب تقدیرنڭ عبدده اختیارجزئی بارلغینه منافی وخلاف
اولان شیء اولمادیغنی. البته بنده‌نڭ کسب وسعی ایتمه‌سنده اختیار
وبختیارلغی باردر. بنده‌نڭ اختیاری ایلن کسب وسعی ایتمه‌سی رزق
کیلوینه وتقدیر قیلوینه سبب اوله‌در. کسب وسعی ایتمازسزلککی
رزقنڭ کلماوینه واول کمسه‌نڭ آچلقینه وتقدیر قیلنوینه سبب بوله‌در.
الله‌تعالی آنی ازلده بلوب وتقدیرقیلوب قویه‌در. اوشبو جهةدن بنده‌گه
کسب ایتمك اختیاری ایلن رزق ونفقه‌نی طلب ایتمك فرض قیلنمشدر.
حکم معتبر فقه کتابلرده‌زده برمن رزق طلبدن منع لنوب آچلقدن فوة ایتسه

اول كمسه مطلق آثمدر ديوذكر ايدلمشدر. هم پيغمبرمز عم الكاسب
حبيب‌الله ديو كسبكه تحريض قيلوب خبربيرمشدر. معناى شريفى ايسه
حلال طريقچه كسب اينكان من‌الله‌تعالى‌نك سوكاو قليدر ديمكدر. اشته
پيغمبرمز عم نصيب آش دشى‌صندروب كرور تقديراولغان رزق كلماى
قالماز راحة راحة ياطوكز ديمامشدر، كسب ايلان امر ايتمشدر يورگز
رزق طلب ايدگز ديمشدر. دخى پيغمبرمز عم ايكنچى حديث شريفده
(التاجر الصدوق يحشر مع الشهداء) ديو خبر بيرمشدر. يعنى راستلق
ايلن سودا قيلغوچى من قيامة كوننده شهيدلر برلان قوباره‌چقدر ديمشدر.
اشته پيغمبرمز عم نصيب رزق كلور، كراك سوداغه يور كراك يورمه
تقدير قيلنغان رزق يورماساكده كيلماى قالماز ديمامشدر بلكه تجارة
ايلن امر ايتمشدر. دخى اوشبوطريقه شرع شريفمزده كسب‌نك فرض
اولماقى وعبدنك كسب آرتندن يورماكى واجتهاد قيلماقى توكل امرينه
يعنى (وعلى الله فليتوكلوا ان كنتم مؤمنين) آية شريفه‌سينه هم توكل‌نك
فضيلتى حقنده وارد اولغان احاديث شريفه‌لرگه خلاف ومنافى‌در ديو
ظن قيلنماسون اصلا خلاف ومنافى دگلدر. ديرا توكل على الله ديدكمز
مقطوع بها اولغان اسبابلر يعنى سبب‌نك مسبب‌گه ارتباطى قطع ويقينى
براولغان مسبب‌نك سببدن باشقه وقوعسى هيچ بر وقت بولماغان مادهلرده
اسبابقه شروع بعدنده بوله‌در. مثلا ايگون ايگوكبى بو ايسه آشلق آلوغه
حبوب حاصل قيلوغه سبب قطعى‌در ايگون ايكماى حبوب حاصل قيلونك
هيچ بر وقت وقوعسى يوقدر. دخى تجارت ياكه صناعة ياكه غيرى بر
كسب ايتمك كبى‌در بونلر فائده اينوگه مال حاصل قيلوغه سبب قطعى‌در
تجارة ياكه صناعة ياكه غيرى بركسب‌نك ياراغنى قيلماى فائده اينو

مال حاصل قیلونك عادةده هیچ بر زمان وقوعسی یوقدر. دخی طعامنی
آورغه آلوب چاینناب یوطماق کیبدر. بو ایسه طوقلانورغه طریوغه سبب
قطعیدر. طعامنی آورغه آلوب چاینناب یوطودن غیری طوقلقنك
حاصل بولوری عادتده هیچ یوقدر بوندای اورنلرده توکل علی‌الله دیدکمز
اسبابکه شروع وتشبث بعدنده اسبابکه طایانمای اشنی خدای تعالی‌گه
طابشرماق وشول اشده الله تعالی‌گه اعتقاد ایتمك وطیانمقدر. اسبابکه
شروع قیلمای تیك طروب اشنی خدای تعالی‌گه طابشرماق الله تعالی‌گه
توکل قیلدم دیمك توکل دگلدر. مثلا ایگون ایکمای سبینه کرشمای تیك
یاتوب الله‌تعالی‌گه توکل قیلدم بگا نصیب اولان آشاق کورديب آشاق
امید ایتوب یاکه سودا صناعة امرینه یاکه غیری برکسبکه شروع
وتشبث قیلمای فائده ایتونی ومال حاصل قیلونی امید ایتمك یاکه آچ
کمسه آلدنداغی اکمك‌که قول صوزمای آوزینه آلوب چاینناب یوطمای
الله تعالی‌گه توکل قیلدم اشمنی الله‌نك اوزینه طابشردم الله تعالی اوزی
طویدرر دیوب طوقلانونی طویونی امید ایتماك توکل دگلدر بلکه الله
تعالی‌نك سنتندن خروج نوع من الجنون وغفلة من الغفودر. زیرا عالم
عالم الاسبابدر الله تعالی حضرتی بوندای مادەلرده گرچه سببسز
مسببنی خلق وایجاد قیلمایه قادر ومقتدر ایسادە لکن عادة عالیه وسنة
سنیه‌لری بنده سببکه کرشکان‌نك بعدنده مسببنی خلق وایجاد قیلمق
ایلن جاری‌اولمشدر. شول‌جهتدن سببکه‌کرشمای مسبب‌نك حصولنی امید
ایتماکنی الله تعالی‌نك سنتندن خروج وجنوندن برنوع صایلمشدر تکم
زاهدلرنك بری شهردن طشرو چقوب الله‌تعالی‌گه توکل قیلوب بر طاغده
ایکی کون اولوب ایتکان هیچ کمدن سؤال قیلماینن الله تعالی رزقمنی
یتورگانگه قدرشوشنده طورامن دیگان صوکره اولوگه یقین اشتان رزقی

کیلمگان بونڭ صوڭنده اینکان یارب بنی حیوتده قیلساڭ بگا قسمة اولغان
رزقمنی کلتور والا روحمنی قبض قیل دیگان. اول وقت الله‌تعالی وحی
ایندروب اینکان شهرگه کیر آدملر بیننده بول رزق بیررمن دیگان
بس اول زاهد شهرگه کرگان، سببنی قیلغان طعام آشاب شراب ایچوب
بر آز فکر وخوفده قالغان اول وقت الله‌تعالی جانبندن وحی وشلته کلوب
سن دنیاده زهدڭ ایلن بنم حکمتمنی کیتارمك وبوزمق بوله‌سکمی آیا
بلمایسکمی‌سن: بگا بنده‌منی بنده‌لرمنڭ قولندن رزقلندرماق یه قدرتم
برلن رزقلندرودن سوکلرراکدر دیگان. بس بو قصه‌دن بلندی
توکل قیلدم دیب اسبابدن یراق واوزاق اولمق الله تعالی‌نڭ حکمتنی
بوزو سنتی‌نی قویو بولا ایکان اسبابکه تشبث قیلوب اشنی خدای‌تعالی‌گه
طابشروتیوش‌ایکان دیب هم بوسورمزنی تأیید وتقویه قیلادر پیغمبرمز
علیه‌السلام‌نڭ بر اعرابی‌گه(اعقلها وتوکل علی الله) دیدکی حدیث‌شریفی‌معنای
شریفی ایسه توه‌ڭنی باغلاده الله تعالی‌گه توکل قیل دیمکدر. اشته
پیغمبرمز علیه‌السلام سببکه تشبث بعدنده الله‌تعالی گه توکل واعتماد ایلن امر
ایتمشدر. سببنه کرشمای الله‌تعالی‌گه توکل قیلگز دیمامشدر. اما مقطوع
بها بولماغان اسبابده یعنی مسبب‌نڭ سببکه ارتباطی قطعی اولماغان
مسبب‌نڭ سبب‌دن باشقه وجودی واقع اولغان ماده‌لرده دارو قیلو کبی
بو ایسه آورو کمسه‌نڭ صحة وشفاء طابماسینه سببدر لکن بونڭ صحة
وشفایه سببیتی صحة وشفانڭ بوڭا ارتباطی قطعی دگلدر. زیرا صحة
وشفاءنڭ دارو سببندن غیریده وقوعسی پك چوقدر. بوندای اورنلرده
سببکه تشبث قیلمای دوغریدن دوغری اشنی الله‌تعالی‌گه طابشروب الله
تعالی‌گه اعتماد قیلماق الله تعالی‌نڭ سنتندن خروج چنوندن بر ن

بولمایدر. بلکه مأمور به وممدوح به اولان توکلنك بر نوعسی بلکه اعلاسی بوله‌در. مثلا آورو کمسه‌نك طبیب‌قه بارمای دارو قیلمای مسبب الاسباب اولان الله تعالی حضرتنه اشنی طاپشرماقی اوزیك شفاء بیر دیو الله تعالی حضرتنه اعتماد ایتماکی گرچه طبیبقه باروب دارو لنوغه صحة وشفاءنك سبب ظاهرسنی قیلوغه شرع شریفمز مساعده ورخصة بیرساده اول طرف شرع شریفمزده جائز ایسه‌ده بوطرفی اختیار ایتمك بو بولنی توتماق پك زیاده فضلیة وبیوك خصله‌در. نتکم پیغمبرمز علیه السلام (الّذین لا یکتوون ولا یتطیرون ولا یسترقون وعلی ربهم یتوکلون) دیو بوندای کشی‌لرنی ماقتاب ذکر ایلمشدر. معنای شریفی حسابسز جنةکه کره طورغان من‌لرجمله‌سندن‌در شوندا‌ین من‌لر: آنلر ششنی کیدرو اسبابنه شوملانو یواینه دعاء واوشکرو اسبابنه کروشمازلر اوزلرینك ربلر بنه توکل قیلورلر دیمکدر. بس بوحدیث شریفدن‌بلندی آوروب سببنه کروشمای الله تعالی‌گه توکل قیلغان من‌لرنك حقیقی متوکلین‌دن بولوب ضور ثواب‌لرغه نائل بولوی لکن شوقدرلسی وارکه بزنك کلامبز بوراسنده دگلدر. اسباب قطعیه ماده‌سنده یعنی مسبباتنك اسبابه ارتباطی قطعی اولان کسب واکتساب ماده‌لرنده‌در بو اورنلرده توکل قیلمق اسبابکه تشبث کسبکه شروع بعدنده‌بوله‌در. اشنه کسب‌نك فرضیتی توکلنك مشروع ومأمور به بولوینه اصلا منافی دگلدر دیدکمزنك معناسی بودر.

(الاجل)

اجل دیدکمز شوندا‌ین زماندرکه الله تعالی تقدیر قیلدی وبلدی [...]ن من اول زمانده اولار دیو دخی شرح مواقفده وغیری عقاید

کتابلرمزده (فالمقتول میت باجله) دیو ذکر ایدلمشدر. یعنی اولدرلمش کمسه اجلی ایلن اولمشدر دیمکدر. بوکا سورهٔ حجرده (ما تسبق من امة اجلها ولا یستاخرون) آیهٔ شریفه‌سیدر. معنای شریفی ایسه امة اجلنه سبقة قیلماز هم تأخر ایتماز دیمکدر. بس بوندن ثابت بوله مقتولنك اجلی برلن میت‌بولوی. زیرا اگرده مقتول اجلی برلن اولمسه بلکه بعض معتزله دیدکی کبی مقتولنك اجلی قطع قیلنسه‌ده اجلندن اوّل اولگان بولسه اول وقت امة اجلنه سبقة قیلغان بوله‌درده (ما تسبق من امة اجلها ولا یستاخرون) آیهٔ شریفه‌سینه خلاف اوله‌در. دخی عقاید کتابلرمزده الاجل واحد دیو ذکر ایدلمشدر. یعنی حیواناتنك اجلی بردر دیمکدر بو ایسه پك صحیح سوزدر. زیرا معتزله‌دن کعبی دیدکی کبی مقتولنك ایکی اجلی بولسه بری اجل القتل وبری اجل الموت مقتول اجل الموتدن قبل اجل القتل ایلن مقتول اولسه اول وقت اوّل الله‌تعالی حضرتنه عجز وجهل لازم بوله. زیرا اجل عبارة ایدی الله تعالینك فلان کشی فلان وقت اولاردیوب اراده قیلغان وبلگان وقتندن حالبوکه بوقولگه بناء اول کشینك اولووی الله‌تعالینك اراده قیلغان وبلگان وقتنده بولمادی بلکه آندن اوّل قتل زماننده اولدی بو ایمس مگر عجز وجهلدر. ایکنچی یوقاریده ذکر قیلدقمز (ما تسبق من امة اجلها ولا یستاخرون) آیهٔ شریفه‌سنه خلاف اوله‌در. زیرا اوشبو کعبی قولنه بناء امة مقتوله اجلنه سبقة قیلغان بوله‌در. اوشبو جهتدن اهل السنة والجماع الاجل واحد دیمشلردر.

اگر بحث ایدلسه اوشبو اجل واحددر اجلگه تقدم تأخر یوق

دیگان سوزگز پیغمبرمز علیه السلام نڭ حدیث شریفنه خلافدر. زیرا پیغمبرمز علیه السلام (مَنْ اَحَبَّ اَنْ یُبْسَطَ رِزْقُهُ وَیُؤَخَّرَ لَهُ اَجَلُهُ فَلْیَصِلْ رَحِمَهُ اَلْبِرَّ) دیو ذکر ایلمشدر. یعنی بر من رزق نڭ کیپك بولماقلغینی واجل نڭ کیچکدرلمك لکینی سوسه اول من رحم جهتندن بولغان اقرباءلرینه احسان قیلسون دیمکدر. دخی ایکنچی حدیث شریفده (اَلصَّدَقَةُ تَرُدُّ الْبَلَاءَ وَتَزِیدُ الْعُمْرَ) دیو ذکر ایدلمشدر یعنی صدقه بیرمك بلاءنی قایتارور عمرنی آرتدرر دیمکدر. بس اوشبو حدیث شریفلردن بلندی اقرباءسینه صله واحسان قیلغان یاکه صدقه بیرگان کشی نڭ اجلی نڭ کیچگوی هم احسان قیلغانده صدقه بیرگانده اجلی بر تورلی بولوب احسان قیلماغانده صدقه بیرماگانده ایکنچی تورلی بولوی حالبوکه اجل بر، اجلگه تقدم تأخر یوق دیگان ایدگز.

جواب مذکور حدیث شریفلردن الله تعالی نڭ ازلده تردید طریقنچه تقدیر قیلوی مراد دگلدر. مثلا زیدنڭ عمری احسان قیلماغان صدقه بیرماگانده قرق ییل بولور. صدقه بیرگانده عمری آرتور اجلی کیچگور یتمش ییل بولور دیو الله تعالی نڭ تردید طریقنچه تقدیر قیلماقی مراد دگلدر. زیرا بو طریقه تردید قیلمق الله تعالی حضرتینه جهل نی مستلزم بولادر. الله تعالی زیدنڭ احسان قیلوینی قیلماوینی صدقه بیروینی بیرماوینی بلمگان بولادر. الله تعالی عن ذلك علوا کبیرا. شونڭ ایچون بو معنی مراد دگلدر. بلکه الله تعالی زید کندی اختیاری ایلن احسان قیلمغان صدقه بیرمگان تقدیرده آنڭ عمرینی قرق ییل قیلاچق بولمشدر. اول تقدیرده آنڭ عمری قرق ییل بولاچق دیو بلمشدر, لکن زید لا یزالده اختیاری یلن احسان قیلهچق صدقه بیرهچك اولدیغنی زیدنڭ اختیاری ایلن [احـ]ـسان قیلهچاغنی یاکه صدقه بیرهچاگنی الله تعالی ازلده بلوب زیدنڭ [عمـ]ـری یتمش ییل بولاچقدر دیو تقدیر قیلوب قویمشدر دیمکدر.

زیدنڭ اجلی اوشبو یتمش ییل اجلدر بردر زیدنڭ اوشبو اجلدن اوّل یا که صوڭ اولماسی ممکن دگلدر. اصلا تقدم تأخر یوقدر زیدنڭ احسان قیلمغان صدقه بیرمگان تقدیری نفس الامرده یوق اولدیغندن زیدنڭ عمر بنڭ قرق ییل بولو یده یوقدر. آنجق عمری یتمش یاشکه شول بر اجلگه متصوردر. درست اگرده زید لا یزالده موجود بولغان تقدیرده اختیاری ایلن صدقه واحسان قیلمایه‌چق واول عمللردن منع لنه‌چك اولسه ایدی اول وقت الله تعالی آنی ازلده بلوب زیدنڭ عمری قرق ییل اوله‌چق دیو تقدیر قیلوب قویار ایدی زیدنڭ عمری شول قرق ییل بولور ایدی یتمش ییل اولماز ایدی. لکن اول تقدیر اولمادیغندن زیدنڭ اجلی قرق ییل اولمای ذکر ایتدکمز یتمش یاشه متصور اولوب قالمشدر. اوشبو ذکر ایتدکمز اجل اجل معلق در. صدقه بیرگه احسان قیلوغه تعلیق قیلنمش اجلدر. اما اجل مبرم دیدکمز الله تعالی‌نڭ فلان کشی فلان وقت اوله‌چك دیو قطع طریقنچه تقدیر وتعیین قیلدقی اجلدر بو جهتدن هیچ بحث واعتراض یوقدر. شول وقت کلدکده شول کشی قطعا اوله‌چکدر. شول وقتدن تقدم تأخر متصور دگلدر. الحاصل اجل دیدکمز کرك اجل معلق اولسون وکرك اجل مبرم اولسون بردر. اجلدن اوّل اولمك یا که صوڭ قالماق اصلا ممکن ومتصور دگلدر.

ایکنچی جواب مذکور حدیث شریفلرده اجلنڭ کیچگوندن عمرنڭ آرتووندن مراد خیر وبرکة جهتندن کیچگووی وآرتووی مراددر. نفس اجلنڭ کیچگووی ونفس عمرنڭ آرتووی مراد دگلدر. احسان قیلو صدقه بیرو ایلن اجلنڭ کیچگووی عمرنڭ آرتووی یوقدر. شول تقدیر قیلنغان اجلی کیلدکی وقت عمری بته‌چك اجلی اصلا کیچوکمایه‌چکدر فقط شول بار عمرنده خیر وبرکة حاصل اولوب اجلی کیچوکگان عمری آرتقان بولاچقدر. الحمد لله علی الاتمام.